

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра екологічного права

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

«International and EU environmental law /

Міжнародне та європейське право навколишнього середовища»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни – за вибором студента

Рік набору – 2021

Харків – 2021

Силабус навчальної дисципліни «International and EU environmental law / Міжнародне та європейське право навколишнього середовища» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої галузі знань освіти 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2021. 21 с.

Розробник:
Копиця Євгенія Миколаївна,
кандидатка юридичних наук, доцентка

Затверджено на засіданні кафедри екологічного права
(протокол № 13 від 18 травня 2021 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями) затверджено на засіданні
кафедри екологічного права
(протокол № 13 від 15 червня 2022 р.)

Завідувач кафедри – Суєтнов Євгеній Павлович,
кандидат юридичних наук, доцент

Дані про викладача

Назва навчальної дисципліни	International and EU environmental law / Міжнародне та європейське право навколишнього середовища
Вид навчальної дисципліни	Вибіркова
Викладач	Копиця Євгенія Миколаївна, асистентка кафедри міжнародного права, к.ю.н., доцентка
Контактний телефон	+380991948050
E-mail	ye.m.kopytsya@nlu.edu.ua
Консультації	Викладач перебуває на кафедрі відповідно до розробленого графіку індивідуальних консультацій вул. Пушкінська, 77, ауд. 19.
Онлайн консультації	Ідентифікатор конференції Zoom: 352 712 7215, код доступу: 0

Анотація навчальної дисципліни

Предмет навчальної дисципліни – це міжнародне та європейське право навколишнього середовища, як сукупність норм і принципів міжнародного та європейського права, що регулюють відносини між суб'єктами з питань, які стосуються навколишнього середовища.

Розглядаються поняття, предмету, об'єктів, методів, суб'єктів, системи, принципів, джерел, інституційного механізму, становлення і розвитку міжнародного та європейського права навколишнього середовища. Вивчаються екологічні права людини та міжнародно-правовий механізм їхнього захисту. Аналізується механізм відповідальності у міжнародному та європейському праві навколишнього середовища та реалізації міжнародних угод з охорони навколишнього середовища. Вивчаються основи міжнародно-правова охорона та особливості правової охорони в ЄС атмосферного повітря та клімату, морського та прісноводного середовища, біологічного різноманіття. Аналізуються положення міжнародного та європейського права щодо правового регулювання поведження з відходами, охорони довкілля під час збройних конфліктів, забезпечення ядерної та радіоактивної безпеки тощо.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – підвищення загального рівня правової культури здобувачів вищої освіти; формування у майбутніх юристів світоглядних установок, орієнтованих на верховенство права; формування знань, вироблення основних вмінь і навичок, а також формування професійних компетенцій у галузі міжнародного та європейського права навколишнього середовища.

Завдання:

- формування необхідних сучасному юристу комплексу юридичних компетенцій;
- формування системи теоретичних знань про галузь – міжнародного та європейського права навколишнього середовища, комплексних знань про особливості механізму правового регулювання охорони довкілля, основних понять цієї галузі, особливостей її суб'єктів, процесу створення її норм, проблемних питань правового регулювання охорони довкілля у міжнародному праві та праві ЄС, знань відповідності вітчизняного законодавства нормам міжнародного права та права ЄС;
- розвиток навичок і вмінь здійснювати аналіз міжнародних договорів та законодавства ЄС у галузі охорони довкілля, і тлумачення їх норм;
- вироблення вільного володіння поняттями і категоріями міжнародного та європейського права навколишнього середовища;
- удосконалення вміння пошуку, обробки наукової та нормативної інформації;
- аналіз і правове вирішення конкретних практичних ситуацій на основі правових норм.

Навчальна дисципліна у структурі освітньо-професійної програми.

Міждисциплінарні зв'язки

Пререквізити: «Міжнародне право», «Право Європейського Союзу», «Екологічне право».

Кореквізити: «International law of treaties / Право міжнародних договорів», «Advanced studies on EU law / Поглиблені дослідження права Європейського Союзу».

Очікувані результати навчання здобувача вищої освіти

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має демонструвати такі результати навчання:

РН-1. Демонструвати знання основних положень правового забезпечення охорони навколишнього середовища в міжнародному праві та праві ЄС; понять і категорій міжнародного та європейського права навколишнього середовища та демонструвати їх компетентне застосування.

РН-2. Демонструвати знання та розуміння особливостей правової охорони довкілля ЄС.

РН-3. Аналізувати і правильно тлумачити зміст міжнародно-правових актів, нормативно-правових актів ЄС та норм вітчизняного законодавства з питань охорони навколишнього середовища і їх застосовувати, визначати їх співвідношення.

РН-4. Здійснювати критичний і системний аналіз правових явищ та процесів у сфері охорони довкілля.

РН-5. Демонструвати знання та розуміння правового забезпечення та захисту прав людини і громадянина на безпечне для життя та здоров'я довкілля на міжнародному, європейському та національному рівнях.

РН-6. Демонструвати вміння пошуку професійної інформації в сфері міжнародного та європейського права навколишнього середовища й використовувати інформаційні технології і бази даних для професійної діяльності.

РН-7. Професійно і грамотно тлумачити, а також застосовувати існуючі міжнародно-правові норми та норми права ЄС відносно конкретних практичних ситуацій.

РН-8. Виявляти проблеми та прогалини у правовому регулюванні

міжнародно-правової охорони довкілля і пропонувати способи їх вирішення з використанням наявних теоретичних і прикладних знань.

РН-9. Застосовувати набуті знання в процесі практичної діяльності, пропонувати аргументоване вирішення актуальних проблем охорони та захисту навколишнього середовища на світовому, європейському та національному рівні.

РН-10. Формулювати власні пропозиції щодо використання позитивного міжнародного та європейського досвіду щодо правового регулювання охорони навколишнього природного середовища в Україні.

РН-11. Здійснювати наукові дослідження з актуальних питань міжнародного та європейського права навколишнього середовища, формулювати новизну таких досліджень, публікувати їх результати в наукових фахових виданнях, а також захищати власні розробки на відповідному рівні.

РН-12. Пропонувати шляхи удосконалення міжнародно-правових актів та законодавства Європейського Союзу для забезпечення сталого розвитку, сприятливого навколишнього середовища та реалізації екологічних прав людини.

**Види навчальних занять та самостійна робота
для здобувачів вищої освіти денної форми навчання**

№ п/п	Аудиторні заняття (контактні)		Самостійна робота (в годинах)
	Теми лекцій	Теми практичних занять	
1	Поняття, цілі, принципи, джерела, історія становлення та розвитку міжнародного права навколишнього середовища. Концепція сталого розвитку.	Поняття, цілі, принципи, джерела, історія становлення та розвитку міжнародного права навколишнього середовища. Концепція сталого розвитку.	8
2	Поняття, цілі, принципи, джерела, історія становлення	Поняття, цілі, принципи, джерела, історія становлення та розвитку	8

	та розвитку європейського права навколишнього середовища. Екологічна політика ЄС.	європейського права навколишнього середовища. Екологічна політика ЄС.	
3	Екологічні права людини у міжнародному та європейському праві навколишнього середовища.	Екологічні права людини у міжнародному та європейському праві навколишнього середовища.	8
4	Міжнародно-правова охорона атмосферного повітря. Особливості охорони атмосферного повітря за законодавством ЄС.	Міжнародно-правова охорона атмосферного повітря. Особливості охорони атмосферного повітря за законодавством ЄС.	8
5	Правове регулювання у галузі попередження зміни клімату в міжнародному та європейському праві навколишнього середовища.	Правове регулювання у галузі попередження зміни клімату в міжнародному та європейському праві навколишнього середовища.	8
6	Міжнародно-правова охорона та захист морського середовища. Управління водними ресурсами відповідно до міжнародного та європейського екологічного ЄС.	Міжнародно-правова охорона та захист морського середовища. Управління водними ресурсами відповідно до міжнародного та європейського екологічного ЄС.	8
7	Збереження та охорона біологічного різноманіття у міжнародному та європейському праві навколишнього середовища.	Збереження та охорона біологічного різноманіття у міжнародному та європейському праві навколишнього середовища.	8
8	Міжнародно-правове регулювання застосування агробіотехнологій. Правове регулювання поводження з генетично модифікованими організмами в ЄС.	Міжнародно-правове регулювання застосування агробіотехнологій. Правове регулювання поводження з генетично модифікованими організмами в ЄС.	
9	Міжнародно-правове регулювання поводження з відходами. Особливості системи управління поводження з відходами відповідно до законодавства ЄС.	Міжнародно-правове регулювання поводження з відходами. Особливості системи управління поводження з відходами відповідно до законодавства ЄС.	8
10	Міжнародно-правовий режим ядерної та радіаційної безпеки. Основні положення правового регулювання в сфері ядерної безпеки в ЄС.	Міжнародно-правовий режим ядерної та радіаційної безпеки. Основні положення правового регулювання в сфері ядерної безпеки в ЄС.	8

**Види навчальних занять та самостійна робота
для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання**

№ п/п	Теми лекцій	Теми практичних занять	Самостійна робота (в годинах)
1	Поняття, цілі, принципи, джерела, історія становлення та розвитку міжнародного права навколишнього середовища. Концепція сталого розвитку.	Поняття, цілі, принципи, джерела, історія становлення та розвитку міжнародного права навколишнього середовища. Концепція сталого розвитку.	110
2	Правове регулювання у галузі попередження зміни клімату в міжнародному та європейському праві навколишнього середовища.	Правове регулювання у галузі попередження зміни клімату в міжнародному та європейському праві навколишнього середовища.	
3	Міжнародно-правове регулювання поведінки з відходами. Особливості системи управління поведінки з відходами відповідно до законодавства ЄС.	-	

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи;
- опрацювання нової наукової та навчальної літератури, узагальнення практики тощо;
- робота над кейсами з питань міжнародного та європейського права навколишнього середовища;
- виконання практичних завдань, самотестування;
- написання есе та рефератів;
- підготовка презентацій;

- анотація наукових статей;
- підготовка до практичних занять і тестування;
- підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції.

Завдання та методичні рекомендації до самостійної роботи наведено у Методичних матеріалах з навчальної дисципліни «Екологічне право» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Міжнародно-правові акти:

Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням шкідливих відходів і їх знищення від 22.03.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_022#Text

Віденська конвенція про охорону озонового шару від 22.03.1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_088#Text

Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a04#Text

Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text

Віденська конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду від 21.05.1963 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_006#Text

Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття від 25.10.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_711#Text

Гетеборзький протокол 1999 р. про боротьбу з підкисленням, евтрофікацією і приземним озоном до Конвенція про транскордонне

забруднення повітря на великі відстані від 30.11.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c51#Text

Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку від 14.06.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455#Text

Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 01.07.1968 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text

Європейська ландшафтна конвенція від 20.10.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154#Text

Женевська конвенція про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну при перевезенні небезпечних вантажів автомобільним, залізничним та внутрішнім водним транспортом від 10.10.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_837#Text

Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_935#Text

Киотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 11.12.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801#Text

Конвенція з охорони та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер від 17.03.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_273#Text

Конвенція по захисту морського середовища району Балтійського моря від 9.04.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_009#Text

Конвенція про біологічне різноманіття 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text

Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів, від 02.02.1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text

Конвенція про допомогу у випадку ядерної аварії або радіаційної аварійної ситуації від 26.09.1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_027#Text

Конвенція про доступ до інформації, участі громадськості в процесі прийняття рішень і доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, від 25.06.1998 р. (Орхуська конвенція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

Конвенція про захист Чорного моря від забруднення від 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_065#Text

Конвенція про збереження морських живих ресурсів Антарктики від 20.05.1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_045#Text

Конвенція про оперативне оповіщення про ядерну аварію від 26.09.1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_026#Text

Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі від 19.09.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032#Text

Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті від 25.02.1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_272#Text

Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані 1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_223#Text

Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій від 17.03.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_262#Text

Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу від 3.03.1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_024#Text

Конвенція про ядерну безпеку від 17.06.1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_023#Text

Міжнародна конвенція про створення міжнародного фонду для компенсації збитків від 18.12.1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_807#Text

Міжнародна конвенція про цивільну відповідальність за забруднення бункерним паливом від 23.03.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_047#Text

Монреальський протокол по речовинах, що руйнують озоновий шар від 16.09.1987 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_215#Text

Нагойський протокол про доступ до генетичних ресурсів та розподіл на справедливій і рівній основі вигід від їх використання до Конвенції про біологічне різноманіття від 29.10.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_k03#Text

Паризька угода від 12.12.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text

Протокол до Конвенції ООН про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 13.11.1979 р. про скорочення викидів сірки або їх транскордонних потоків, принаймні на 30 відсотків від 8.07.1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_091#Text

Протокол про відповідальність і компенсацію за шкоду, заподіяну в результаті транскордонного перевезення небезпечних відходів та їхнього видалення від 10.11.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_793#Text

Протокол про воду та здоров'я до Конвенції по охороні і використанню транскордонних водотоків і міжнародних озер від 17.06.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_030#Text

Протокол про збереження і сталі і ландшафтного використання біологічного різноманіття до Рамкової конвенції про охорону та сталий

розвиток Карпат від 19.06.2008 р. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_366#Text

Протокол про стійкі органічні забруднювачі до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 24.06.1998 р. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c75#Text

Протокол про фінансування Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів на великі відстані в Європі (ЕМЕП) до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 28.09.1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c50#Text

Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 09.05.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text

Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат від 22.05.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

Регламент Ради ЄС 1210/90 від 7 травня 1990 р. про заснування Європейського агентства з навколишнього середовища і Європейської мережі інформації і спостереження за навколишнім середовищем (90/1210/ЄЄС). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_918#Text

Роттердамська конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a35#Text

Стокгольмська Декларація (щодо питань навколишнього середовища) від 16.06.1972 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_454#Text

Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі від 22.05.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a07#Text

Нормативно-правові акти України

Загальнодержавна програма охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів: затв. Законом України від 22.03.2001 р. № 2333.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2333-14#Text>

Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Порядок і умови використання рибних та інших водних живих ресурсів виключної (морської) економічної зони України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 13.08.1999 р. № 1490 (зі змінами від 07.08.2013 р.).

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-99-п#Text>

Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16.05.1995 р. № 162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр#Text>

Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31.05.2007 р. № 1103-V. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-16#Text>

Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії: Закон України від 11.01.2000 р. № 1370-XIV. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1370-14#Text>

Про невідкладні заходи щодо захисту національних інтересів на Півдні та Сході України, у Чорному та Азовському морях і Керченській протоці: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 12.10.2018 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0011525-18#Text>

Про невідкладні заходи щодо посилення охорони суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1998 р. № 69. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642-96-п#Text>

Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text>

Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. Дата оновлення: 12.10.2018р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

Про поводження з радіоактивними відходами: Закон України від 30.06.1995 р. № 255/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255/95-вр#Text>

Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27.02.1991 р. № 791а-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791a-12#Text>

Основна література

Anisimova H., Kopytsia I. The Role of Courts in Environmental Rights Protection in the Context of the State Policy of Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2021. 2(10). 164–176. URL: http://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1619773270.pdf

Birnie P., Boyle A. and Redgwell C. *International law and the environment*. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2021. 904 p.

Dupuy, P. and Viñuales, J. *International environmental law*. 2nd edn. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 522 p.

Fisher E., Lange B, and Scotford E. *Environmental Law: Text, Cases & Materials* 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2019. 888 p.

Hey E. *Advanced Introduction to International Environmental Law*. Cheltenham, UK etc.: Edward Elgar Publishing, 2016. 200 p.

Kingston S., Heyvaert V. and Čavoški A. (2017) *European Environmental Law*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2017. 558 p.

Knox J. and Pejan R. *The human right to a healthy environment*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2019. 306 p.

Kopytsia I. The Legal Regulation of Climate Change in Ukraine: Issues and Prospects. *Journal of Environmental Law and Policy*. 2021. Vol. 001. 105–125. URL: <https://doi.org/10.33002/jelp001.05>

Kopytsia Y., Tulina E. Legal Regulation of Invasive Alien Species with Regards to Climate Change in Ukraine. *Problems of Legality*. 2021. № 155. P. 110–123. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.155.243496>

Lee M. *EU Environmental law, Governance and Decision Making*: Hart Publishing, 2nd edn, 2014. 270 p.

Romppanen S. *European Environmental Law: After Lisbon*, 4th edn., by Jan H. Jans & H.B. Hans Vedder Europa Law Publishing, 2012. 570 p.

Samoilenko, V., Kopytsia, I., Belevtseva, V., Skulysh, Y., Shumilo, O. Conceptual basis of national energy security against the backdrop of global challenges. *Journal of Security and Sustainability*. 2020. Issue 10(1). 329–343. URL: [https://doi.org/10.9770/jssi.2020.10.1\(24\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2020.10.1(24))

Scotford E. *Environmental Principles and the Evolution of Environmental Law*, Oxford: Hart Publishing, 2017. 320 p.

United Nations Environment Programme. *Trade and Green Economy: A Handbook*, Geneva: UNEP, 3rd ed., 2014.

Додаткова література

Екологічне право: підручник / [А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, А.К. Соколова та ін.]; за ред. А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2019. 552 с.

Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. / М.М. Микієвич, Н.І. Андрусевич, Т.О. Будякова; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л., 2004. 255 с.

Задорожній О.В., Медведєва М.О. Міжнародне право навколишнього середовища: підручник. Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Інститут міжнародних відносин. Київ: Вид. дім «Проміні», 2010. 510 с.

Збірник міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля. 2-е вид., доп. Львів: Норма, 2002. 416 с.

Копиця Є. М. Екологічне нормування в сфері правового забезпечення боротьби зі змінами клімату в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 47–51.

Копиця Є. М. Окремі проблеми правового регулювання нормування у галузі охорони атмосферного повітря. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 11–16.

Копиця Є. М., Огієнко М. Актуальні питання правового регулювання у сфері зміни клімату в Україні. *Concepts for the development of society's scientific potential*. 2021. С. 294–304. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.21-22.11.2021.036>

Копиця Є. М., Гудзенко Ю.О. Права людини у контексті зміни клімату. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 5/2. С. 27–30. URL: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.5\(2\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2022.5(2).6)

Лозо О.В., Кордій Н.Г. Правове визначення електронних відходів в Україні та Європейському Союзі. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2019. Вип. 14 (76). URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2019/14/5267>

Лозо О.В., Копиця Є.М. Актуальні питання розвитку органічного виробництва: еколого-правовий аспект. *Екологічне право*. 2020. № 2. С. 14–20. URL: <http://www.ecolaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2020/2/4.pdf>

Лозо О.В., Овсієнко К.С. Правовий статус внутрішніх кліматичних мігрантів. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 4 (70). С. 35–42. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2020/8.pdf

Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / А.П. Гетьман, А.К. Соколова, Г.В. Анісімова та ін.; за ред. А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2014. 784 с.

Суєтнов Є.П. Екосистемний підхід як основа Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат. *Екологічне право*. 2020. № 2. С. 21–26. URL: <http://www.ecolaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2020/2/5.pdf>

Sokolova A.K., Tulina E. Ie. Legal Aspects of Invasive Alien Plant Species Regulation. *Environmental Policy and Law*. 2019. Vol. 49. No. 4–5. P. 300–305.

Suietnov Y. Formation and Development of the Ecosystem Approach in International Environmental Law before the Convention on Biological Diversity. *Journal of Environmental Law and Policy*. 2021. No 001. P. 47–85. URL: <https://doi.org/10.33002/jelp001.03>

Suietnov Y. International Legal Obligations of Ukraine for the Conservation and Restoration of Natural Ecosystems and the Implementation of the Ecosystem Approach. *Problems of Legality*. 2021. Vol. 153. P. 56–62. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.153.231605>

Tulina E. Ie. Revisiting the legal terminology of objects of fauna which have a negative impact on the environment. *Problems of Legality*. 2020. (148). P. 152–161. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.148.193303>

Інтернет-ресурси

Сайт наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://library.nlu.edu.ua/>

Офіційний веб-портал Верховної Ради України – <http://rada.gov.ua/>

Сайт ООН – <https://www.un.org>

Офіційний веб-портал програми ООН з довкілля (ЮНЕП) – <https://www.unep.org>

Стислий виклад рішень і консультативних висновків Міжнародного Суду ООН – <https://www.icj-cij.org/ru>

Стислий виклад рішень і консультативних висновків ЄСПЛ з екологічних справ – https://www.echr.coe.int/documents/fs_environment_eng.pdf

Офіційний сайт Європейського Союзу – <http://europa.eu>

Сайт Ради Європи – <https://www.coe.int>

Веб-портал по праву Європейського Союзу – europa.eu.int/eur-lex/en

Веб сторінка Комісії ЄС – https://ec.europa.eu/info/index_en

Офіційний веб-портал Європейської агенції з довкілля (ЕАА) – <https://www.eea.europa.eu>

Офіційний веб-портал Європейського Суду з прав людини <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри екологічного права. URL: <https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=339>

Вимоги викладача

Здобувачі вищої освіти *повинні*: регулярно відвідувати лекції і практичні заняття; систематично та активно працювати на них; переконливо наводити аргументацію при розв'язанні завдань; якісно виконувати письмові й практичні завдання, контрольні та самостійні роботи тощо. Практичні

заняття, пропущені з поважних причин, можуть бути відпрацьовані за попереднім узгодженням із викладачем.

Здобувачам вищої освіти *рекомендується*: брати участь в наукових конференціях, конкурсах наукових праць, роботі наукового гуртка кафедри, готувати тези наукових доповідей тощо.

Обов'язкова вимога – дотримання здобувачами вищої освіти норм «Кодексу академічної етики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого» (https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/kodeks_academichnoyi_etyky.pdf).

Під час аудиторних занять дозволяється використовувати гаджети тільки у навчальних цілях (наприклад, для перегляду презентацій лекцій). Дозволяється користуватися ноутбуками і планшетами для ведення конспектів лекцій та відстеження потрібної інформації.

Контрольні заходи

Формами контролю знань студентів є поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль знань студентів включає:

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне/письмове опитування, експрес-опитування, вирішення практичних завдань, участь у розробці кейсу, підготовка презентації, есе, реферату тощо. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні поточного матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 2, 3, 4);

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі тестів.

Обов'язковою формою самостійної роботи студентів є підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи. Максимальна кількість балів за

результатами захисту індивідуальної підсумкової письмової роботи – 20 балів.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є диференційований залік. Мінімальна кількість балів для отримання диференційованого заліку – 60 балів.

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НІОУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34